

národní
úložiště
šedé
literatury

Zplyňování uhlí a čištění plynu

Svoboda, Karel
2012

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-126875>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 02.06.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní [nusl.cz](http://www.nusl.cz) .

Zplyňování uhlí a čištění plynu

Doc. Karel Svoboda, CSc.

Ústav chemických procesů AV ČR, v.v.i.,

Rozvojová 135, 165 02 Praha 6

Tel: 220 390 160 E - mail: svoboda@icpf.cas.cz

Uhlí – typy a rozdíly

Na rozdíl od ropy uhlí vzniklo ze zbytků stromů a rostlin, často v močálech na kontinentech.

Podle trvání procesu tvorby uhlí a celkových podmínek vzniká rašelina, lignit, hnědé uhlí, černé uhlí až antracit.

Rašelina, lignity, uhlí a antracit se liší obsahem kyslíku, uhlíku, obsahem prchavé hořlaviny, výhřevností, reaktivitou při zplyňování a afinitou k vodě. Významné jsou také rozdíly v obsahu a složení popelovin a v obsahu síry.

Uhlí - vlastnosti, složení a srovnání se dřevem

Tabulka: srovnání složení hořlaviny, obsahu prchavé hořlaviny a výhřevností (dřevo, rašelina, lignit, uhlí a antracit).

	Dřevo	Rašelina	Lignit	Hnědé uhlí	Černé uhlí	Antracit
Popeloviny ^d (hm. %)	< 1	3 - 6	10 - 35	15 - 30	5 - 15	3 - 10
Hořlavina ^{daf} C (hm. %)	~ 49	~ 57	~ 64	~ 71	~ 78	~ 90
H (hm. %)	~ 6,2	~ 5,8	~ 5,3	~ 5,1	~ 4,4	~ 3
O (hm. %)	~ 44	~ 34	~ 27,5	~ 22	~ 14	3 - 5
S (hm. %)	< 0,05	< 0,5	< 3	0,5 - 3	0,4 - 2	0,4 - 1
N (hm. %)	0,1-0,8	1 - 2	0,6-1,5	0,6 - 1,5	1 - 2	1 - 2
Prchavá hořlavina ^{daf} (hm. %)	80 - 85	65 - 75	~ 50 - 60	40 - 50	20 - 35	< 12
Výhřevnost ^d (MJ/kg)	~ 18	~ 20,5	~ 22	20 - 26	~ 28	> 30

Zplyňování uhlí – základní technologie

Sesuvná vrstva částic uhlí - sou proud nebo protiproud

(relativně velké částice uhlí 5 - 30 mm, teplota pod asi 1050 °C)

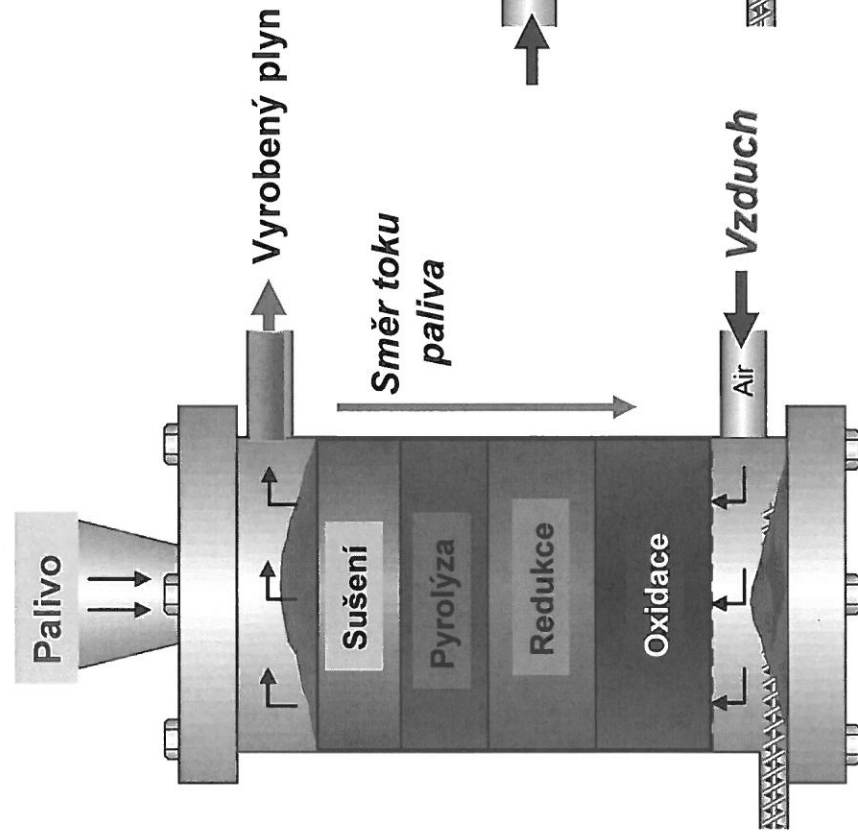
Fluidní vrstva (malé částice uhlí 0,2 – 5 mm, teplota pod asi 920 °C)

Hořákový způsob (malé částice uhlí pod 0.1 mm v letu, teplota nad 1300 °C)

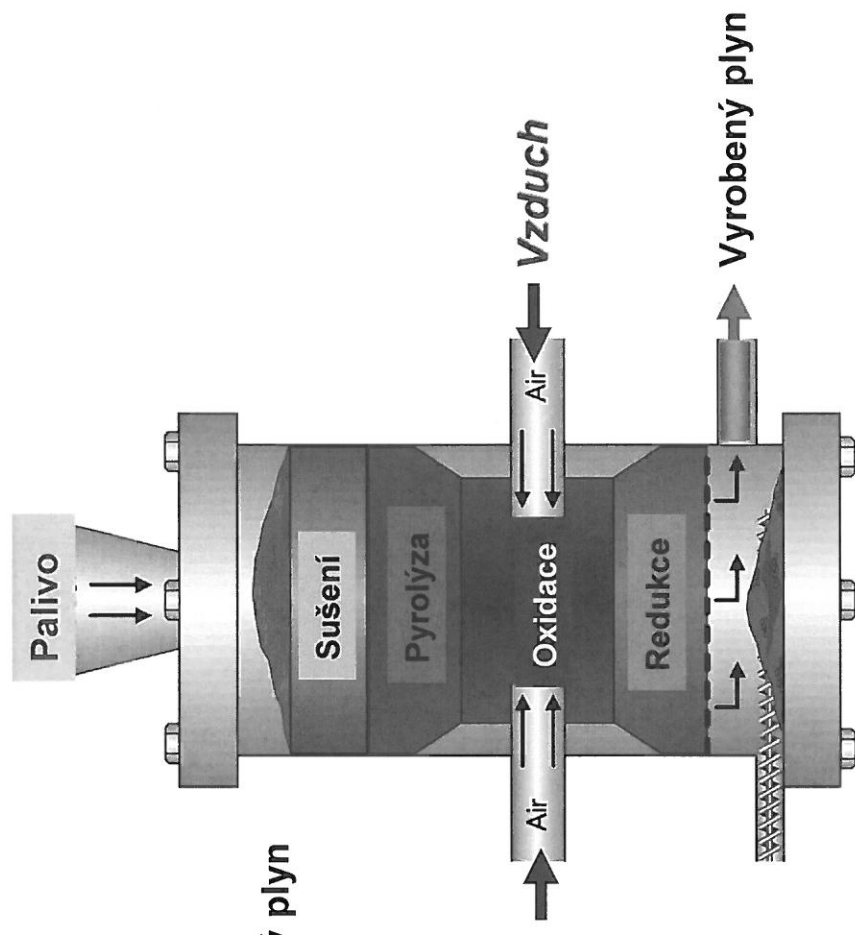
Typy zplyňovacích generátorů se sesuvným ložem

Nelze dávkovat malé částice paliva (do asi 5 mm).

(Sesuvný protiproudý)

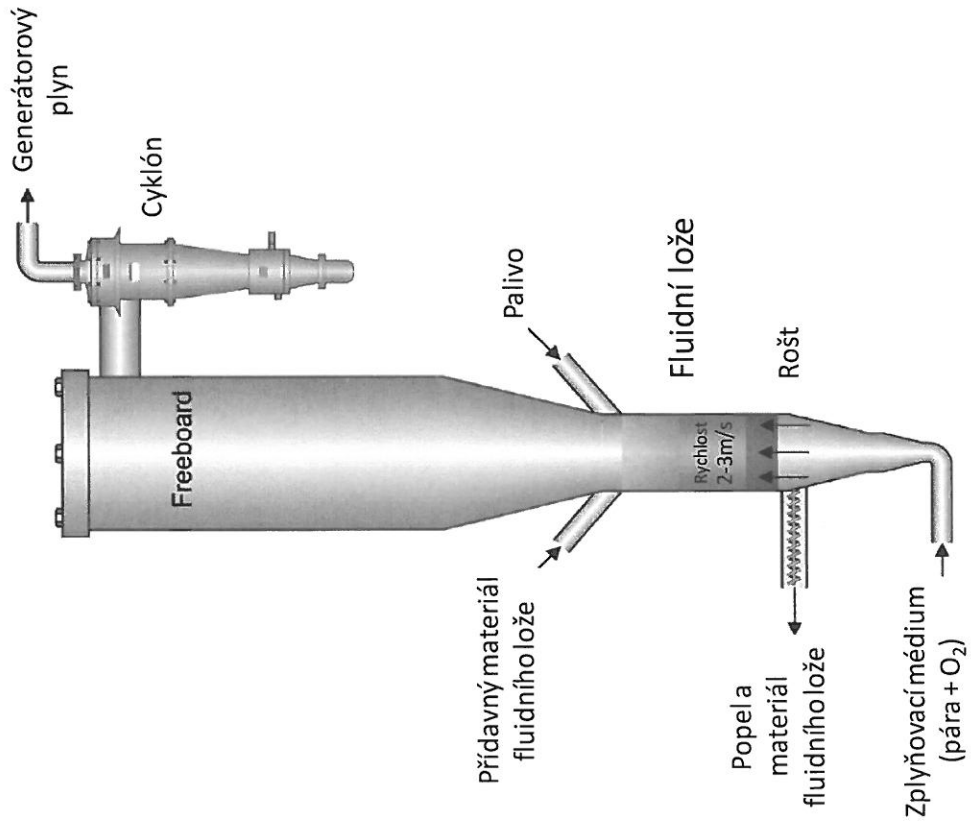

(Sesuvný souproudý)

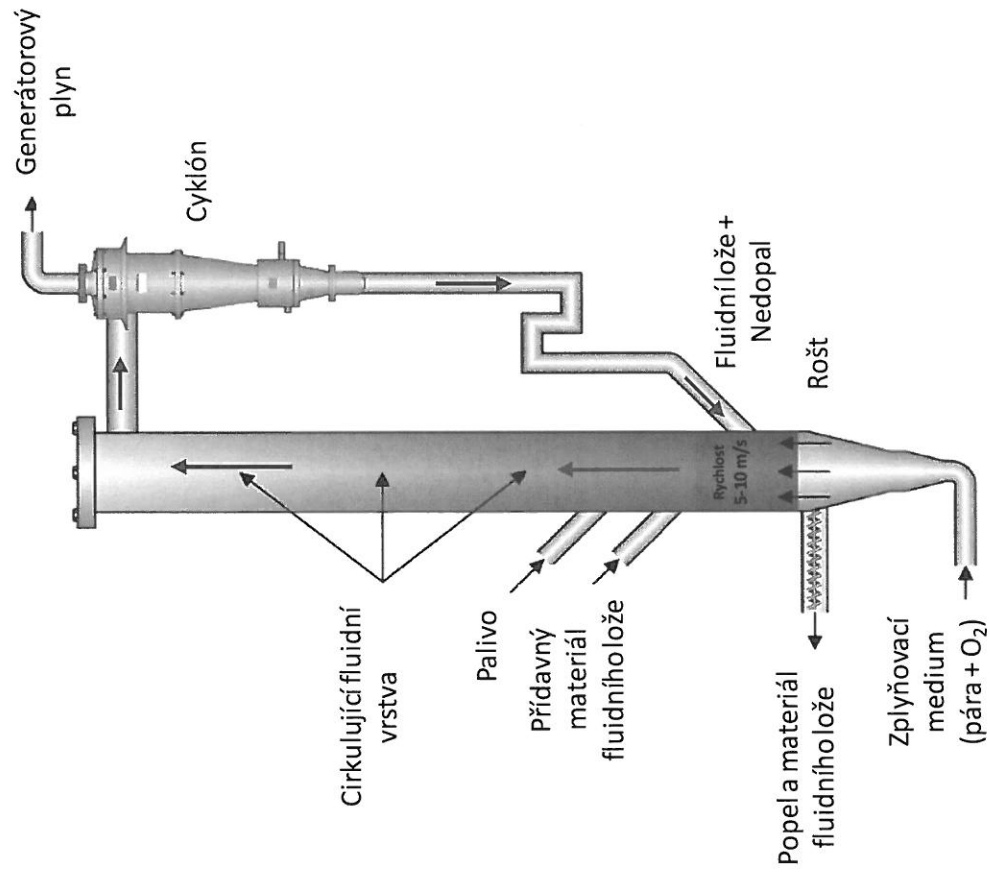

Fluidní generátory (auto-termní) I

Se stacionární fluidní vrstvou

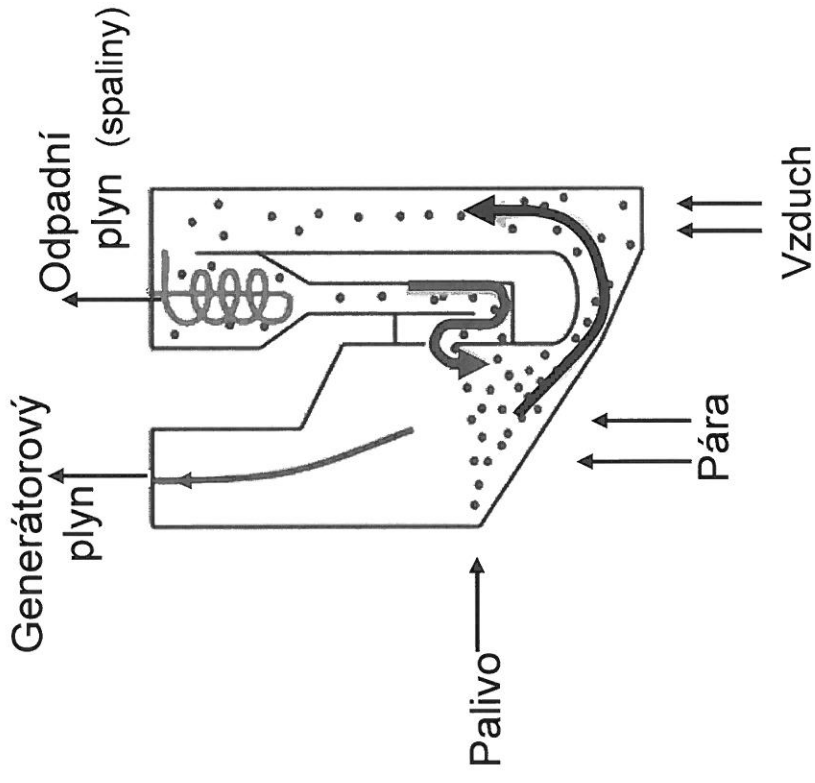
S cirkulující fluidní vrstvou

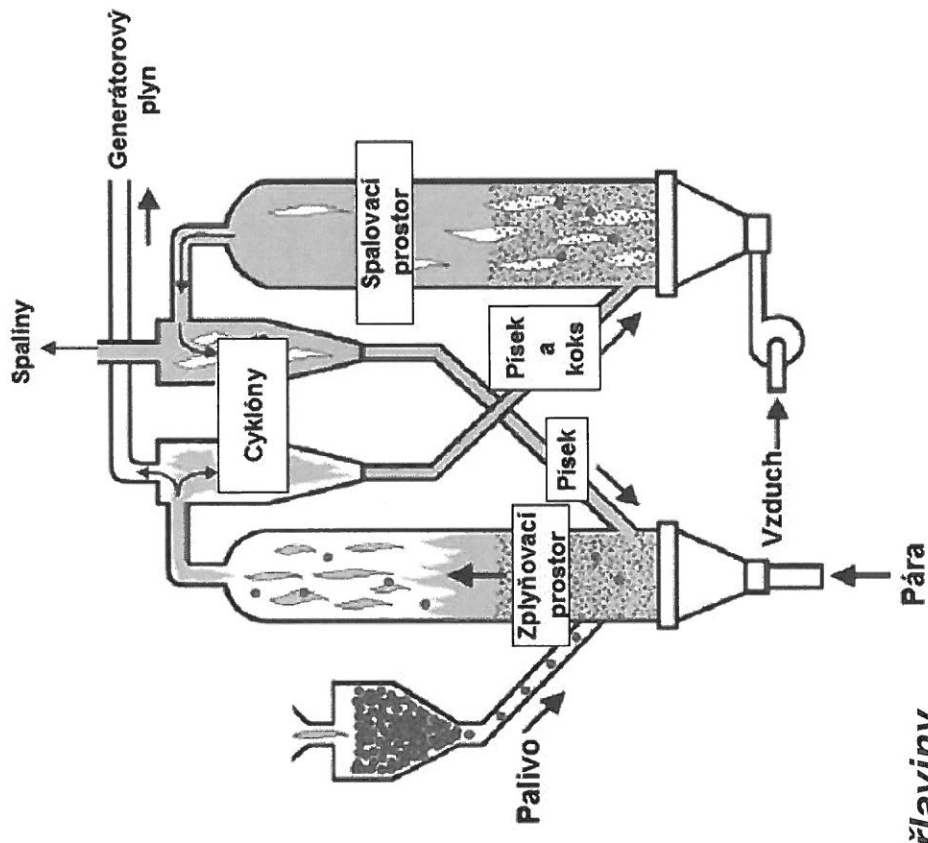
Fluidní generátory (alotermní II)

Rozdělení do dvou procesů - zplyňování vodní parou a spalování uhlíkatého zbytku ve fluidní vrstvě s výměnou tepla cirkulujícím písekem

(ICFB Güssing, Rakousko)

(Battelle USA)

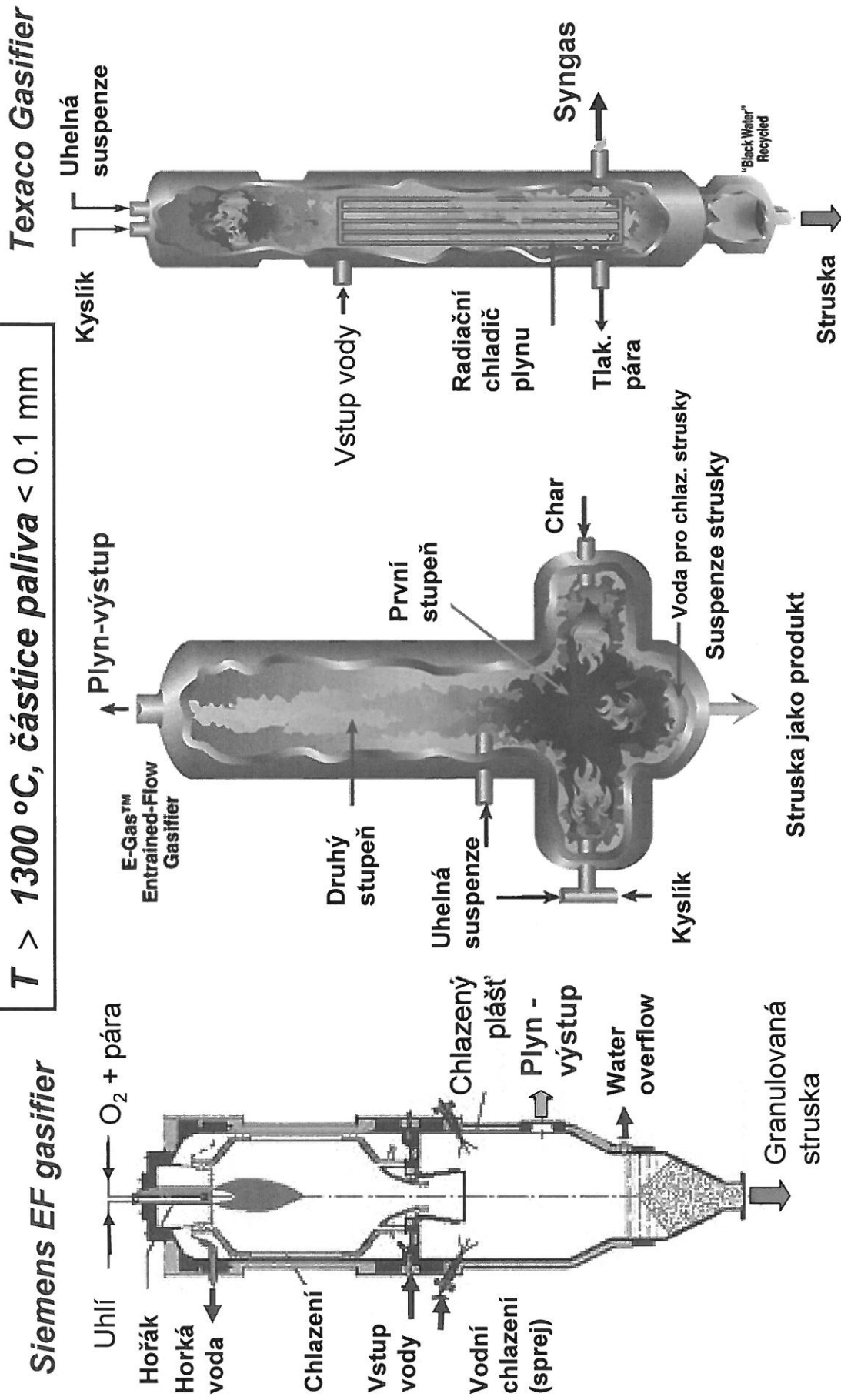

Pro paliva s vysokým obsahem prchavé hořlaviny

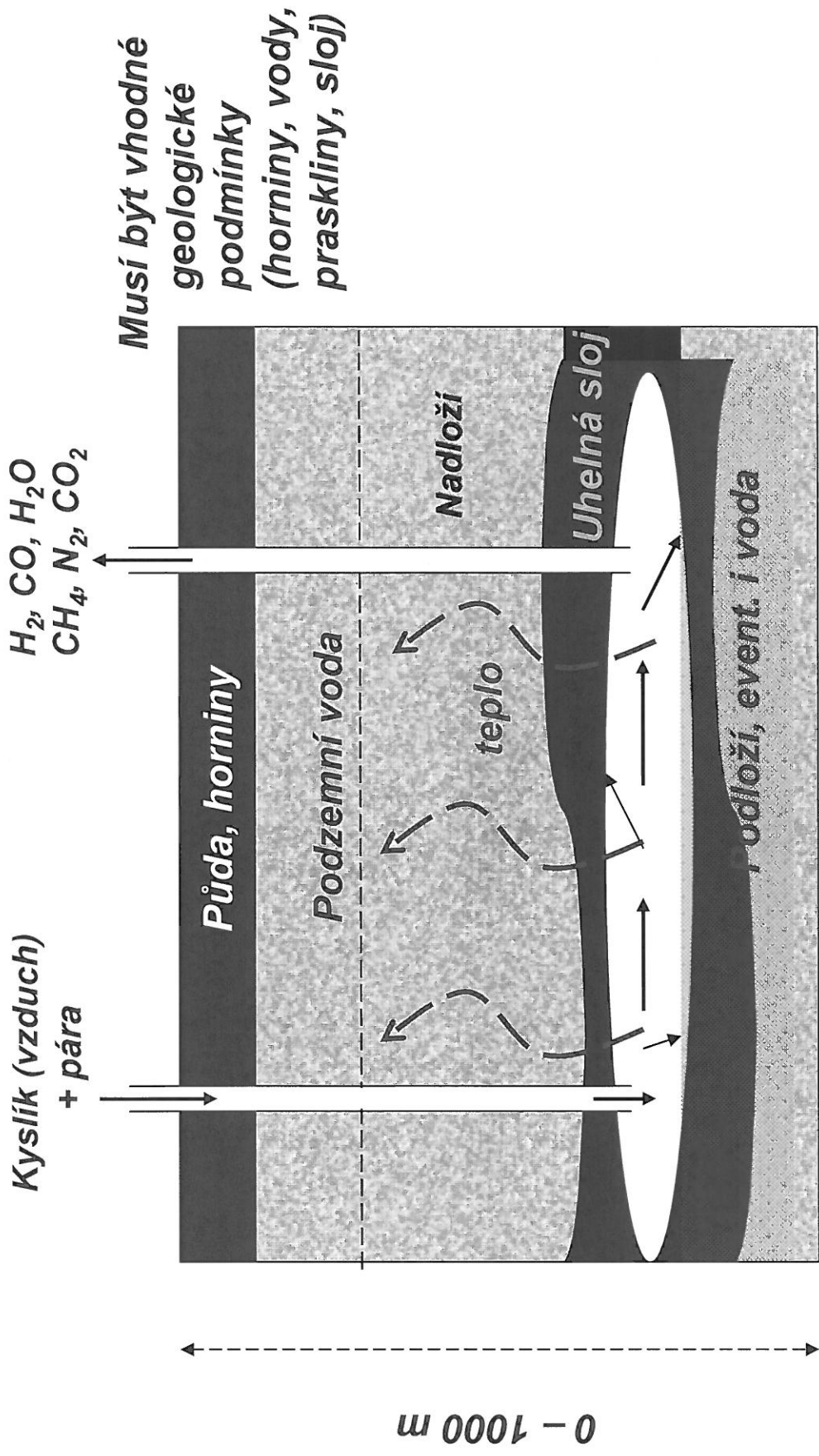

Hořákové způsoby zplyňování uhlí - modifikace

$T > 1300\text{ }^{\circ}\text{C}$, částice paliva $< 0.1\text{ mm}$

Podzemní zplyňování uhlí

Výsledný plyn obsahuje také dehet, H_2S , amoniak aj.

Technologie zplyňování uhlí – složení plynu

(hlavní složky)

	Fluidní vrstva	Hořákový způsob E-gas	Hořákový způsob Shell	Sesuvná vrstva BGL
Zplyňovací medium	O ₂ + pára	O ₂ + pára	O ₂ + pára	O ₂ + pára
Provozní tlak (MPa)	0,1	2,86	2,46	2,82
Forma dávkov. uhlí	suché	Suspenze uhlí- voda	suché	suché
Forma výstupu popela	tuhá	tavenina	tavenina	tavenina
CO (obj. %)	33,1	44,9	60,1	45,8
H ₂ (obj. %)	28,3	33,5	30,7	26,4
CH ₄ (obj. %)	4,6	1,8	0,03	3,8
CO ₂ (obj. %)	15,5	16,0	8,5	3
H ₂ O (obj. %)	16,8	Plyn bez páry	Plyn bez H ₂ O	16,3

Typické podmínky a koncentrace nečistot v surovém plynu ze zplyňování uhlí a biomasy

Typ zplyňovacího zařízení	Teplota vystupujících plynů (°C)	Koncentrace dehtu (g/m ³)	Koncentrace prachu v plynu (g/m ³)	Požadavky na palivo
Sesuvné lože sou proud	600 – 950	0,2 – 2	0.1 – 1	Vysoké (nízká vlhkost, velikost částic)
Sesuvné lože proti proud	100 – 350	10 – 80	0.1 – 0.8	Střední
Stacionární Fluidní vrstva	700 – 900	1 – 15	10 – 100	Nízké
Cirkulující Fluidní vrstva	750 – 950	1 – 9	5 – 80	Nízké
Hořákové zplyňování (částice v letu)	1300 - 1700	~ 0	< 10 (většina popela jako struska)	Vysoké (malé částice)

Srovnání nečistot v surovém plynu z hořákového a fluidního zplyňování

Parametr	Hořákové zplyňování	Fluidní zplyňování
Teplota	nad 1300 °C	820 – 920 °C
Obsah methanu v plynu	pod 0,1 obj. %	Řádově procenta
Obsah ethylenu v plynu	≈ 0	0.3 – 4 obj. %
Obsah thiofenu v plynu	0	přes 10 ppm(obj.)
Poměr HCN/NH₃ v plynu	> 2	< 0.3
Obsah dehtu a BTX v plynu	0	10 – 1000 mg/m ³

Odstraňování prachu z vyrobeného plynu

Keramické filtry (pro vysoké teploty nad asi 400 °C, nad rosným bodem dehtů v plynu)

Látkové filtry (pro plyny o teplotě pod asi 250 °C)

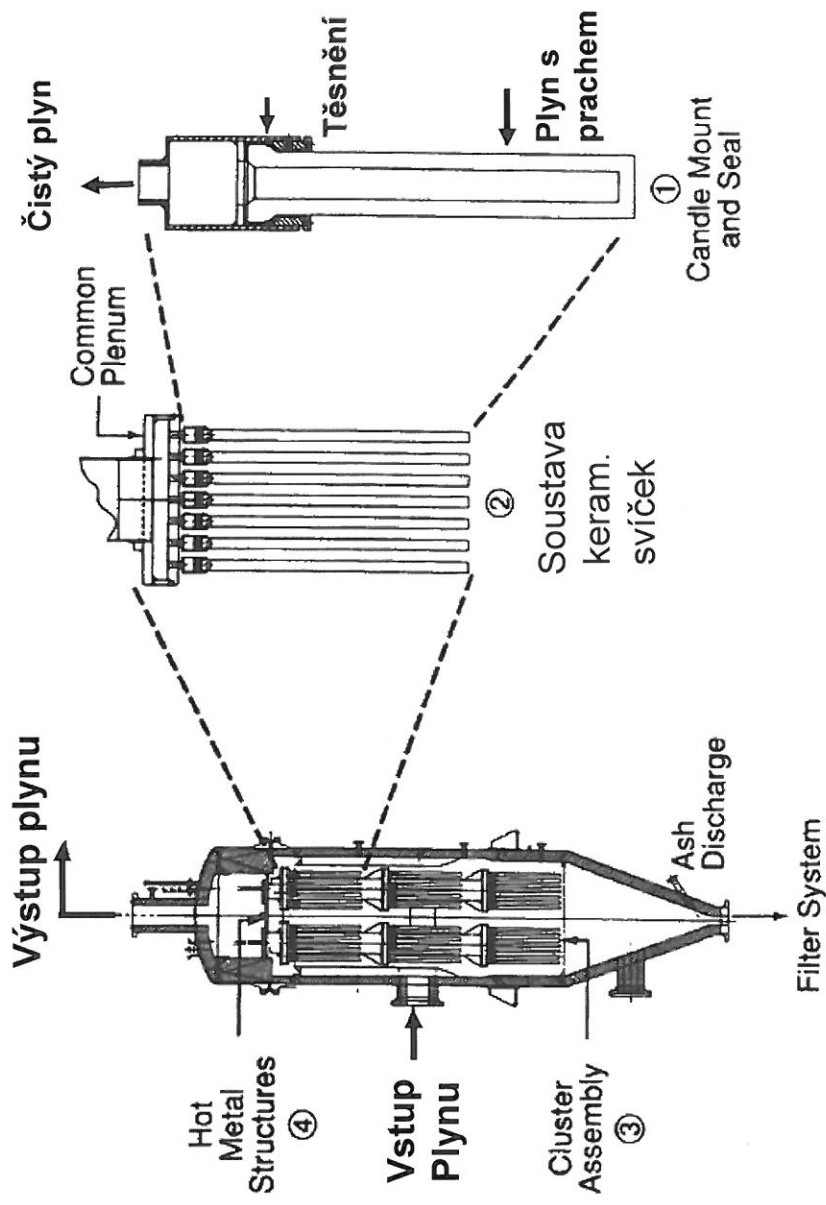
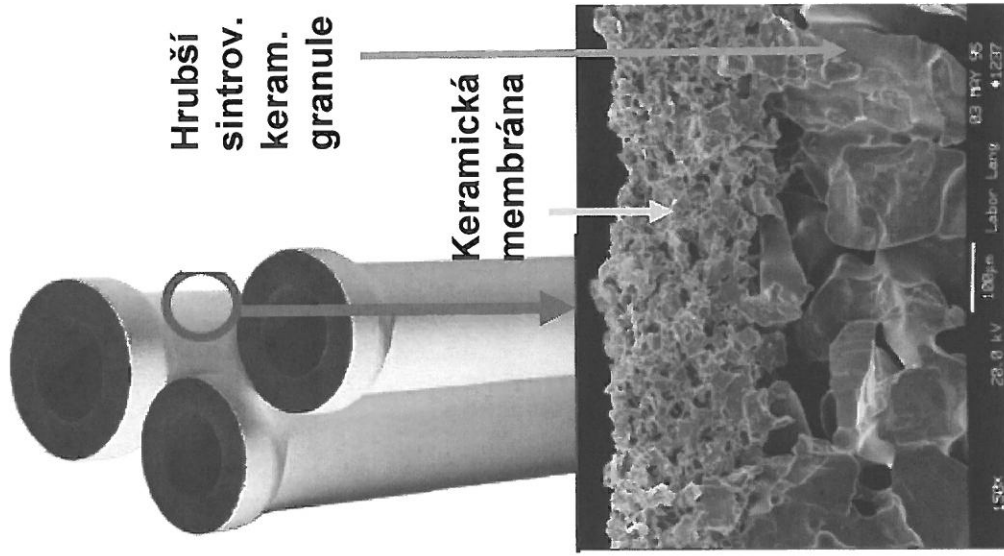
Cyklon + ochlazení plynů + vypírka (Venturiho pračka, může být společná vypírka s dehty, teploty pod 110 °C)

Bariérové filtry se sesuvnou vrstvou písku nebo granulí (jen jako hrubé předčištění nebo pro lepidivé částice)

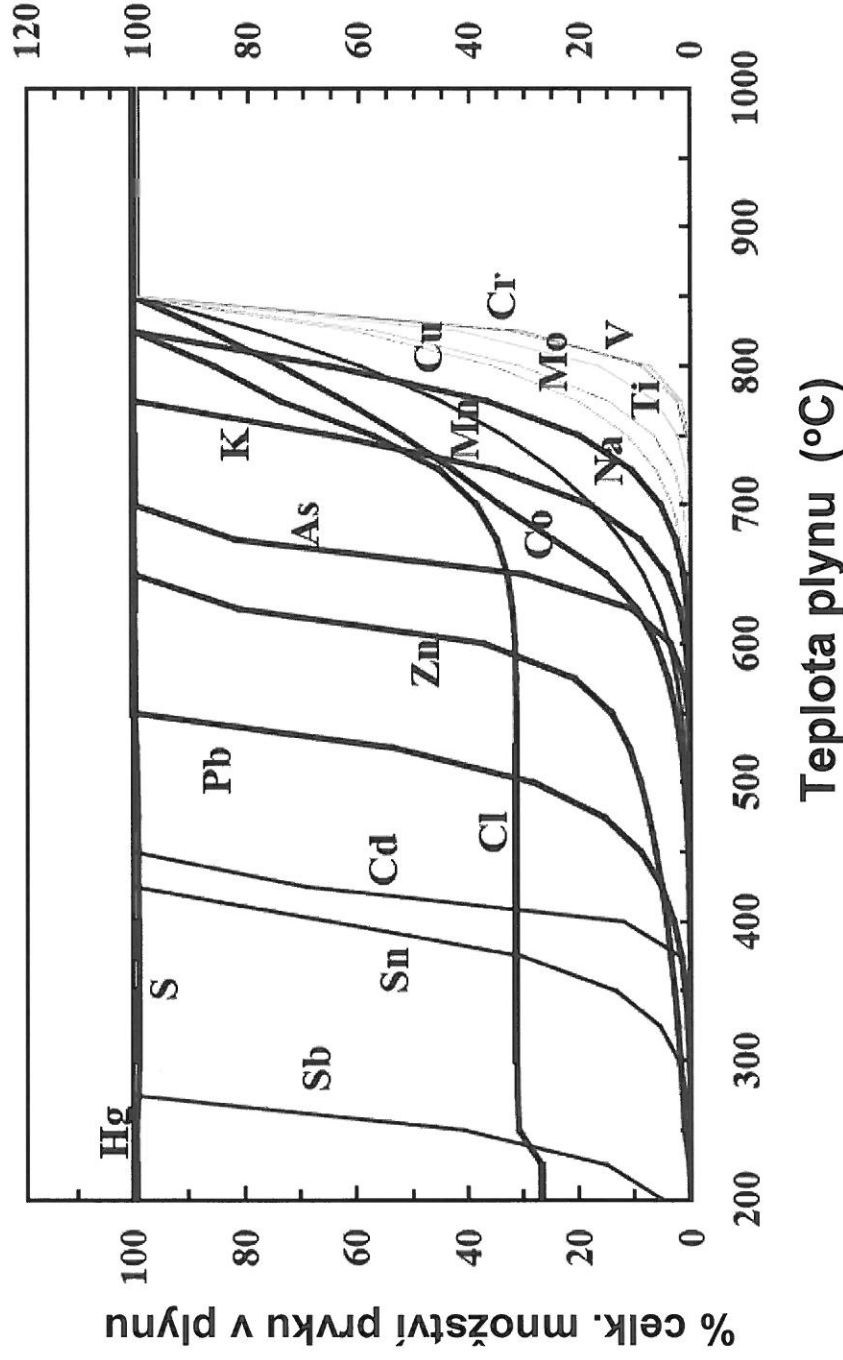
Elektrostatické filtry (ESP) – často nejsou vhodné (uhlíkové částice a saze v plynu)

Mokré elektrostatické filtry – jen jako účinný odstraňovač kapek za vypírkou

Odstraňování prachu z vyrobeného plynu – vysokoteplotní keramické filtry ($t > 500\text{ }^{\circ}\text{C}$)

Chování sloučenin alkalických kovů a těžkých kovů při zplyňování

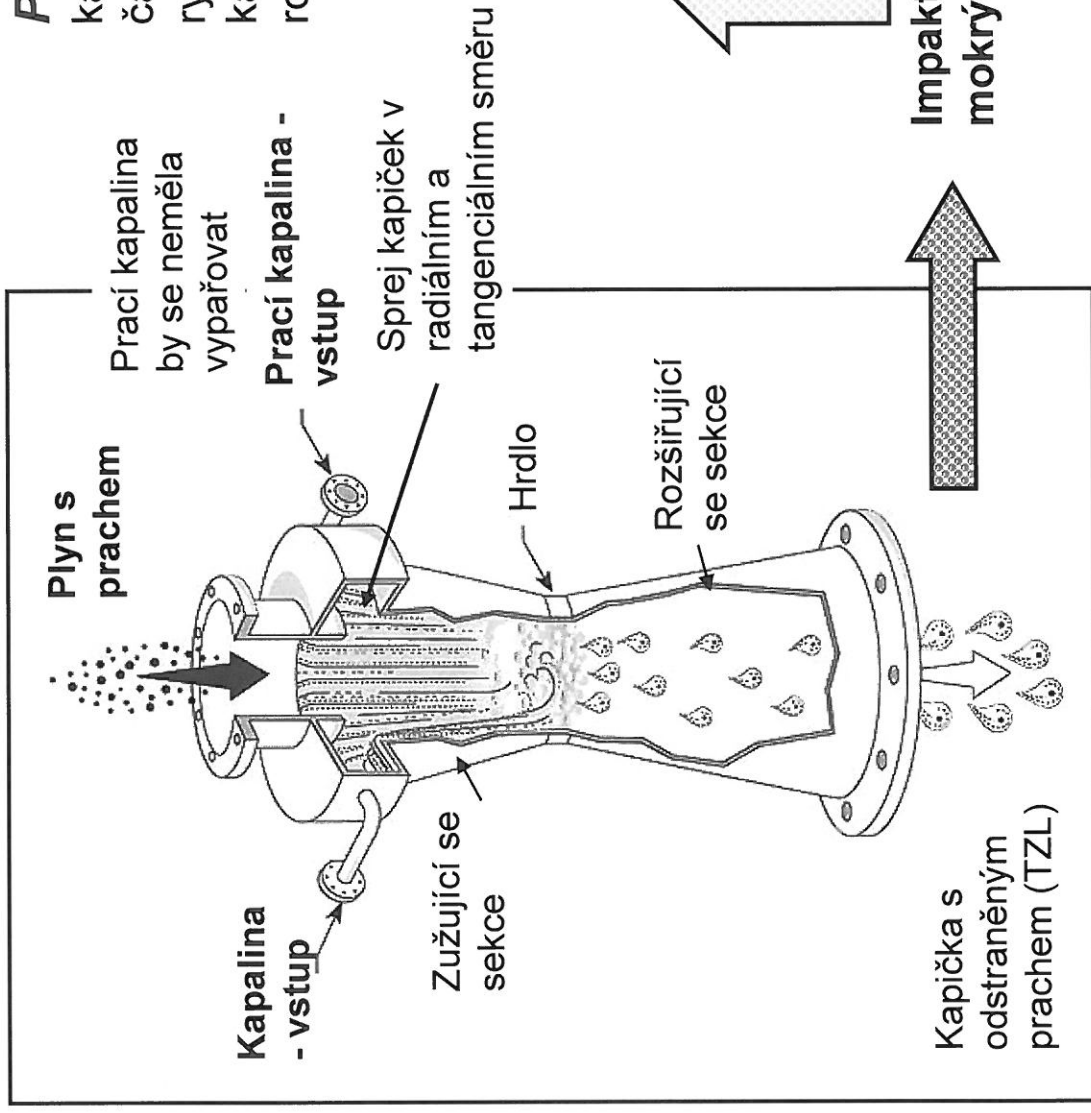

Spousta těžkých kovů (Cd, Zn, Pb, As aj.) a sloučenin alkalických kovů (Na, K) je v parách za teplot nad 700 – 800 °C. Filtrace plynu za teplot 300 – 600 °C odstraní kondenzované a adsorbované sloučeniny kovů na částicích prachu. Těkavost TK i alkalických kovů zvyšuje přítomnost HCl v plynu.

Mokrý vypírka prachu – Venturiho pračky

Princip: kolize malých kapiček kapaliny a prachu. rychlosti unášených plynem: kapiček musí být velmi rozdílné.

Čištění plynů podle zplyňovací technologie a požadavků koncového uživatele

Hořákové zplyňování: odstranění prachu, HCl, H₂S, COS, NH₃, HCN.

Fluidní zplyňování a zplyňování v sesuvné vrstvě: odstranění prachu, dehtových sloučenin, HCl, H₂S, COS, thiofenu, NH₃, HCN. . .

Podle koncového uživatele plynu (plynová-spalovací turbína, výroba vodíku, výroba kapalných paliv katalytickými procesy ze syngasu, napájení palivových článků) se stupňují požadavky na odstranění těchto látek (čistotu plynu)

Zplyňování ve fluidní vrstvě – katalytická destrukce dehtů

Dvě teplotní rozmezí: 850 – 950 °C (vysokoteplotní) a 500 – 560 °C (středně-teplotní)

Vysokoteplotní katalytická destrukce (Ni-katalyzátory):

- **Výhody:** současná katalytická destrukce amoniaku, relativně malé interference ze strany sirných sloučenin.
- **Nevýhody:** pomalá sintrace katalyzátoru vlivem vysoké teploty, přítomnost prachu a par sloučenin těžkých a alkalických kovů, zajištění vyššího poměru H₂O/dehty.

Středně-teplotní katalytická destrukce dehtů (pre-reformingové

Ni-katalyzátory):

- **Výhody:** možnost snadnějšího odstranění prachu a par sloučenin těžkých a alkal. kovů za teplot okolo 600 °C.
- **Nevýhody:** Větší interference ze strany sirných sloučenin, nutné primární odstranění H₂S, COS a thiofenu, pomalá deaktivace katalyzátoru uhlíkovými úsadami a vlákny, zajištění vyššího poměru H₂O/dehty.

Odstranění HCl, NH₃ a HCN z plynu - mokrá vypírka a suché metody

Mokrá vypírka může být horkou vodou s regulací pH pomocí NaOH nebo Ca(OH)₂. Dosažitelné hodnoty jsou i pod 0,1 ppm (obj).

Suché metody pro odstranění HCl a HCN se stále zkoumají: jako vhodné se zdají aluminy s impregnací (obsahem NaOH, Na₂CO₃ apod.)
Vhodné teplotní rozmezí je asi 400 – 600 °C. Dosažitelné hodnoty koncentrací HCl po čištění plynu jsou okolo 1 ppm(obj.).

Rovnovážné tlaky HCl a chloridů při odstraňování HCl danými sloučeninami

Sloučenina	Teplota 400 °C		Teplota 500 °C		Teplota 600 °C	
	Tlak HCl (tlak v atm * 10 ⁶)	Tlak chloridu (tlak v atm * 10 ⁶)	Tlak HCl (tlak v atm * 10 ⁶)	Tlak chloridu (tlak v atm * 10 ⁶)	Tlak HCl (tlak v atm * 10 ⁶)	Tlak chloridu (tlak v atm * 10 ⁶)
Na₂CO₃	4,3*10 ⁻²	1,6*10 ⁻⁴	3*10 ⁻¹	2,7*10 ⁻²	1,3	1,4
K ₂ CO ₃	2*10 ⁻³	5,5*10 ⁻⁴	1,9*10 ⁻²	7,8*10 ⁻²	1,1*10 ⁻¹	3,4
CaCO ₃	270	2.2*10 ⁻¹⁰	550	3.3*10 ⁻⁷	890	9,2*10 ⁻⁵
CaO	1,8*10 ⁻³	2.2*10 ⁻¹⁰	2,6*10 ⁻¹	3.3*10 ⁻⁷	11	9,2*10 ⁻⁵

Pevné sorbenty pro odstranění H₂S z plynů po zplyňování uhlí

Hlavně jsou navrhovány sorbenty na bázi ZnO, ZnO*Fe₂O₃, ZnO*ZrO₂, ZnO*TiO₂. Tyto sorbenty mohou být využívány za teplot asi 350 – 550 °C. H₂S se zachytí, COS jen částečně a thiofen projde ložem tohoto sorbentu. Pro odstranění thiofenu je nutný sorbent na bázi niklu a teploty nad 450-500 °C. Rovnováha sorpce H₂S je závislá na koncentraci vodních par v plynu. Plyn musí být napřed zbaven HCl (tvorba těkavého ZnCl₂) a COS převeden na H₂S. Je dosažitelnost koncentrací H₂S okolo 1-2 ppm(obj.). Zatím neexistují velké zplyňovací jednotky s aplikací tohoto čištění

Další sorbenty na bázi kalcinovaného dolomitu, vápence a na bázi Fe₃O₄
mohou sloužit jen k předčištění plynu. Rovnovážné koncentrace H₂S jsou vyšší než 100 ppm(obj.) u CaO a vyšší než asi 10 ppm(obj.) u sorbentů na bázi Fe.

Čištění plynu ze zplyňování uhlí – odstranění sírných sloučenin absorpcí

Fyzikální absorpce:

proces Rectisol™ (s Methanolem-MeOH),

Selexol™ (s Dimethylether polyethylenglykolem - DEPG)

Purisol™ (s N-methyl-2-Pyrrolidonem - NMP)

Fluor Solvent™ (s Propylen-karbonátem - PC)

Relativní rozpustnosti plynů ve srovnání s CO₂ (selektivita absorpce)

Plynná složka	DEPG při 25 °C	PC při 25 °C	NMP při 25 °C	MeOH při - 25 °C
CO ₂	1	1	1	1
H ₂ S	8,82	3,29	10,2	7,06
COS	2,3	1,88	2,72	3,92
Thiofen	540			
CH ₄	0.066	0.038	0,072	0,051

Purisol má nejlepší selektivitu pro absorpci H₂S,

Selexol dobře odstraňuje stopy thiofenu

Rectisol, Selexol a Purisol dosahují H₂S koncentrací v plynu až okolo 0,1 ppm(obj.).

Problém může být COS, proto se před absorpcí COS často katalyticky hydrolyzuje na H₂S (COS + H₂O = H₂S + CO₂)

Čištění plynu ze zplyňování uhlí – odstranění sirných sloučenin absorpcí

Absorpce s chemickou reakcí – vodné roztoky aminů:

Di-ethanol-amin (DEA)

Di-glykol-amin (DGA)

Di-isopropanol-amin (DIPA)

Methyl-diethanol-amin (MDEA) - dnes přednostně používaný

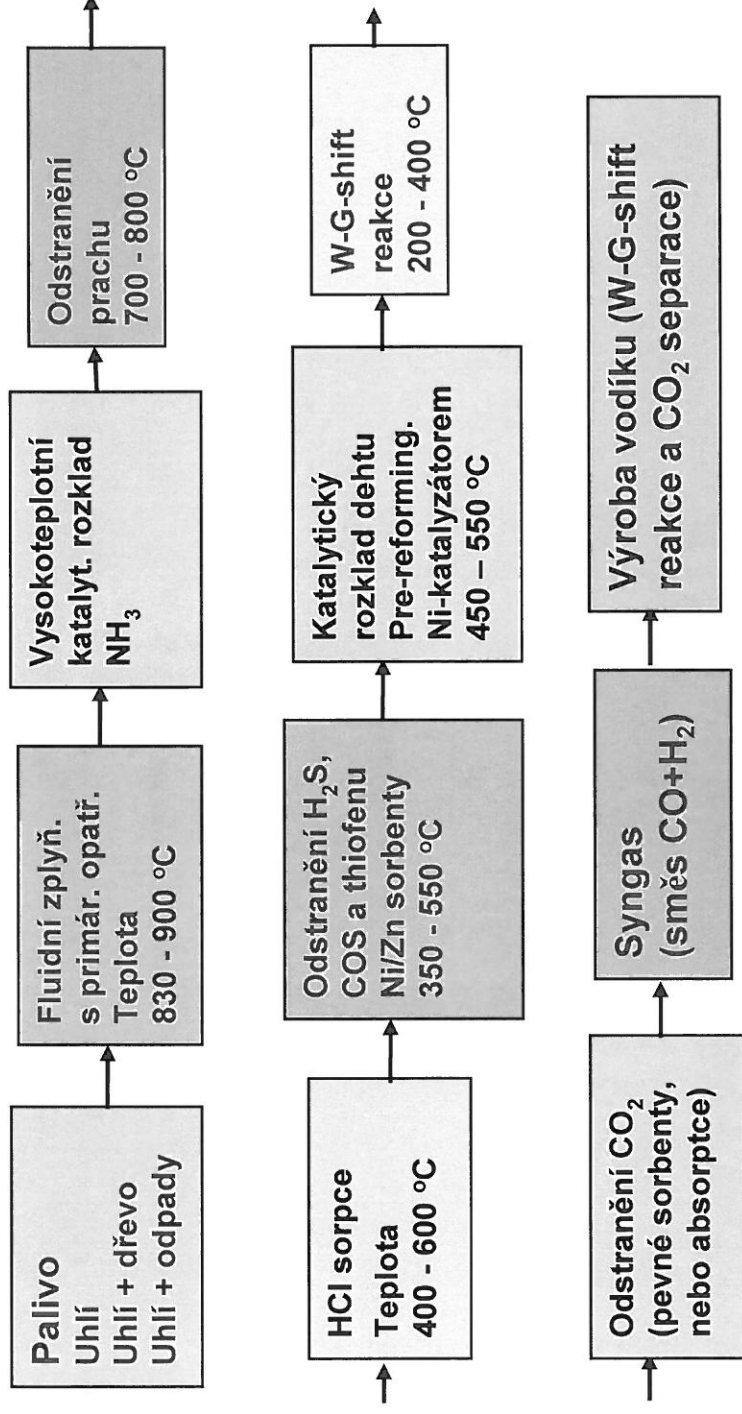
Srovnání aminů při absorpci H_2S a CO_2 z plyných směsí

	DEA	DGA	DIPA	MDEA
Dosažitelná úroveň H_2S	4 ppm-obj.	2-4 ppm-obj.	10 ppm-obj.	6 ppm-obj.
Selektivita H_2S absorpce	Ne	Ne	Částečná	Ano
Obvyklá koncentrace v H_2O	25 - 35 % hm.	40 – 60 %	20 – 40 %	40 – 60 %
Relativní energie nutná k regeneraci roztoku	1,23	1,43	1,27	1
Ztráty při regeneraci (relat.)	1	2	2	1

Relativní výhoda DIPA je odstraňování také COS, výhodou MDEA je vysoká selektivita absorpce H_2S/CO_2 a nízké korozivní účinky

Schéma čištění plynu ze zplyňování uhlí ve fluidní vrstvě s využitím středně a vysokoteplotních suchých metod

Možné schéma pro výrobu synth. plynu (směsi CO + H₂) nebo vodíku (zatím není realizováno průmyslově, ve velkém měřítku)

Vypírka dehtů ze surového plynu po fluidním zplyňování uhlí (uhlí se dřevem, uhlí s plastovým odpadem)

Dvě možnosti:

- Vypírka dehtů za teplot 80 – 110 °C (nad rosným bodem vodních par v plynu)
- Vypírka za společné kondenzace dehtu a části vodních par ($t \approx 40 \text{ °C}$)

Hodí se k tomu buď minerální oleje, nebo bio-nafta (MEĚO).

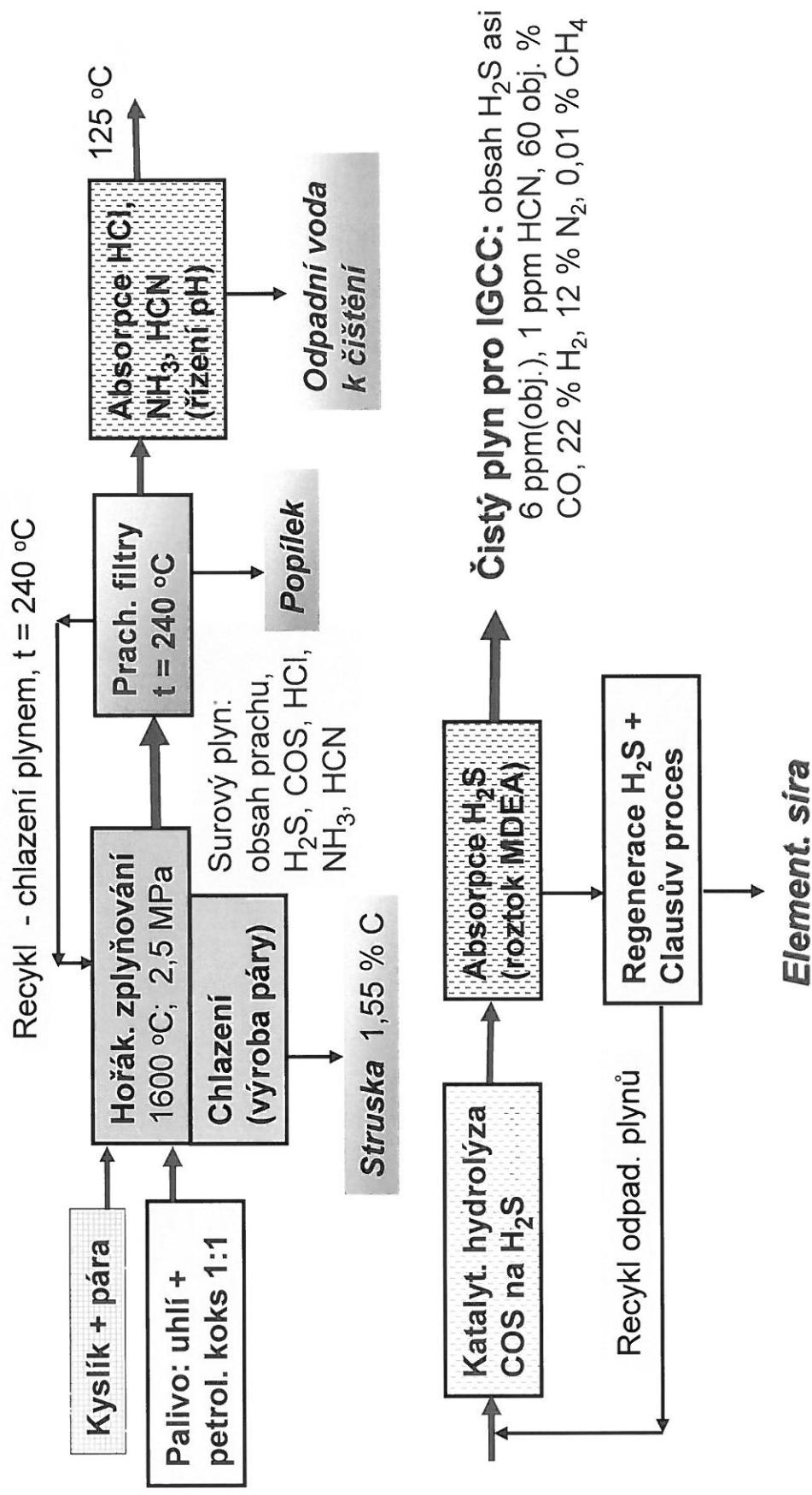
Dosažení koncentrací BTX a naftalenu v plynu pod 5 mg/m³ je problematické.

Pro vyšší účinnost vypírky jsou vhodnější nižší teploty, nižší koncentrace dehtových (aromatických) sloučenin ve vypíracím roztoku.

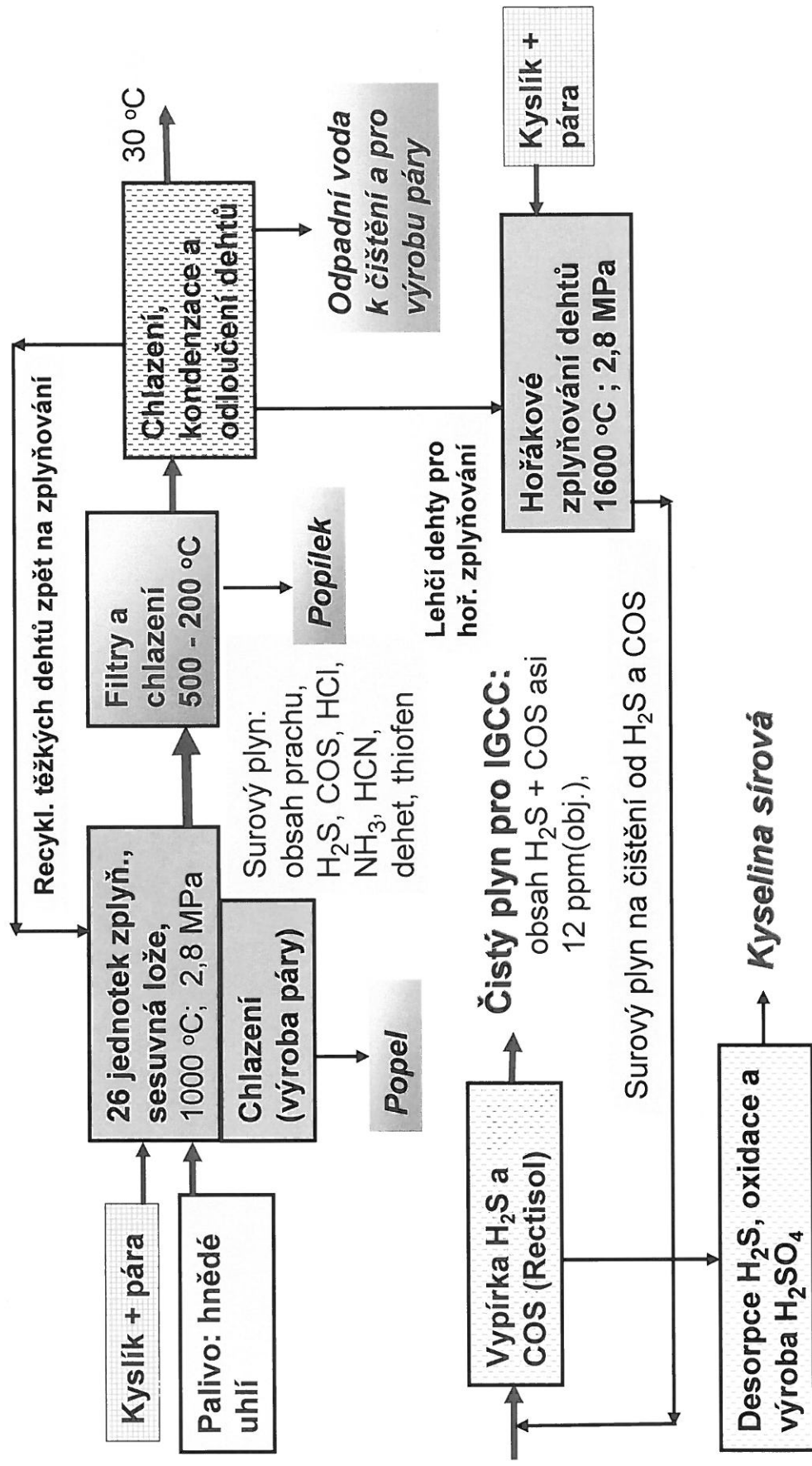
Desorpce dehtů z vypíracího roztoku (regenerace) se může provádět za vyšších teplot buď parou nebo vzduchem.

Při společné kondenzaci dehtu a vodních par u vypírky je nutné oddělit vodu znečištěnou organickými látkami. Vypařením této vody lze získat páru použitelnou při zplyňování. Dehtovou frakci je možné spálit nebo recyklovat do zplyňování.

Schéma hořákového zplyňování a čištění plynu pro IGCC jednotku v Puertollano (ELCOGAS, Španělsko)

Schéma a parametry zplyňování se sesuvným ložem uhlí pro IGCC ve Vřesové (Sokol. Uhelná a.s., ČR)

Požadavky na parametry a čistotu plynů ze zplyňování pro různé koncové uživatele

Parametr nebo nečistoty v plynu	Palivové články typu SOFC	Fischer-Tropsch. synthesisa (kapal. paliva)	Plyn. turbina	Pístový motor
Vstupní teplota plynů	400 – 700 °C	200 – 350 °C	< 80 °C (pro kompresor)	< 45 °C
Tlak	Atmosferický nebo zvýšený	2.5 – 6 MPa (tlakové zplyňování)	Tlakové zplyňov. P < 2.5 MPa	Atmosferický
Prach	< 1 mg/m ³ Částice d _p < 1 μm	~ 0.1 ppm(hm.)	< 1- 5 mg/m ³ d _p < 3 - 5 μm	< 10 mg/m ³ d _p < 5 μm
Alkálie	< 1 ppm(vol.)	< 10 ppb(vol.)	< 0.2 mg/m ³	
Těžké kovy	< 1 ppm(mass)	< 10 ppb(vol.)		
H ₂ S	< 1 ppm(vol.)	< 0,3 ppm(vol.)	< 50 ppm(vol.)	< 50 ppm(vol.)
HCl + HF	< 1 ppm(vol.)	< 10 ppb(vol.)	< 5 ppm(vol.)	< 10 ppm(vol.)
NH ₃ + HCN	Not specified	< 1 ppm(vol.)	< 50 ppm(vol.)	
Dehtové sloučeniny	< 10 mg/m ³ *	* Není specifikováno	< 5 mg/m ³	< 20 mg/m ³
Vhodná metoda odstranění prachu	Vysokoteplotní keram. filtry	Bud' nízkoteplotní nebo vysokoteplotní filtrace Velmi vysoké požadavky HEPA filtry	Nízko nebo vysokoteplotní filtry	Je-li možné látkové filtry nebo Venturi-pračky

Možné využití vyčištěného plynu ze zplyňování uhlí

- Spalovací (plynové) pístové motory** (spíše pro menší jednotky)
- Spalovací (plynové) turbíny s vnitřním spalováním** a zhodnocení plynu v paroplynových cyklech (IGCC) s vysokou účinností výroby el. energie.
- Výroby syntézního plynu pro další katalytické procesy** (výroba, methanolu, Dimethyletheru (DME), methanu (SNG), kapalných paliv (pomocí Fischer-Tropschovy katalytické syntézy), olefinů a plastů.
- Vodík pro průmyslové účely, výrobu amoniaku, hydrogenace, pro palivové články apod.**
- Relativně snadné odstraňování CO₂ z vyrobeného plynu po zplyňování uhlí pro další možnosti využití nebo sekvestrací.**
- Z hlediska zplyňovacích technologií poskytuje čistší surový plyn hořákový způsob zplyňování (entrained flow gasification) – žádné dehty a žádné organické sloučeniny síry v plynu.**

Problémy a výzvy pro výzkum v oblasti zplyňování uhlí (spolu-zplyňování s biomasou a odpadem)

- Vyvinutí zplyňování uhlí (biomasy, odpadů) v cirkulující fluidní vrstvě s vysoko-teplotním a středně-teplotním suchým čištěním plynu (dehet, HCl, H₂S, COS, thiofen).
- Spolehlivé metody a robustní katalyzátory pro katalytickou destrukci dehtových sloučenin v oblasti teplot 450 – 550 °C.
- Vyvinutí katalyzátorů s menší citlivostí na koncentrace nečistot pro aplikace syngasu pro výrobu kapalných paliv.
- Výroba plynu (směs H₂ a CO) s dostatečnou čistotou pro dlouhodobé napájení vysokoteplotních palivových článků typu SOFC a současně vývoj palivových článků méně citlivých na nečistoty (hlavně materiály anod a elektrolytů).
- Zlevnění a zefektivnění hořákového způsobu zplyňování uhlí a čištění plynu, nalezení vhodných aminů k hluboké selektivní vypírce H₂S (pod 0,2 ppm-obj.) pro katalytické aplikace syntézního plynu.
- Podzemní zplyňování uhlí a čištění plynu pro různé aplikace (odstranění dehtu, H₂S atd.).

Děkuji Vám za pozornost

Autor oceňuje podporu z Výzkumného fondu uhlí a oceli EK (grant RFGR – CT2010 – 00009) a podporu ze strany MŠMT ČR, smlouva 7C11009.